

RAALTE: LANGS KERK EN KASTEEL

ROUTE 26 km



Ontdek al fietsend de geschiedenis van Raalte, het Boetelerveld, Schoonheten en het Heeterveld. De route voert door een afwisselende omgeving, waarbij het boeiende cultuurhistorische verhaal van het landschap wordt verteld. Veel fietsplezier!

Wim Hoogeland (Archivariaat Bentinck-Schoonheten); Rudolf Mulder (Landschap Overijssel).

20
22

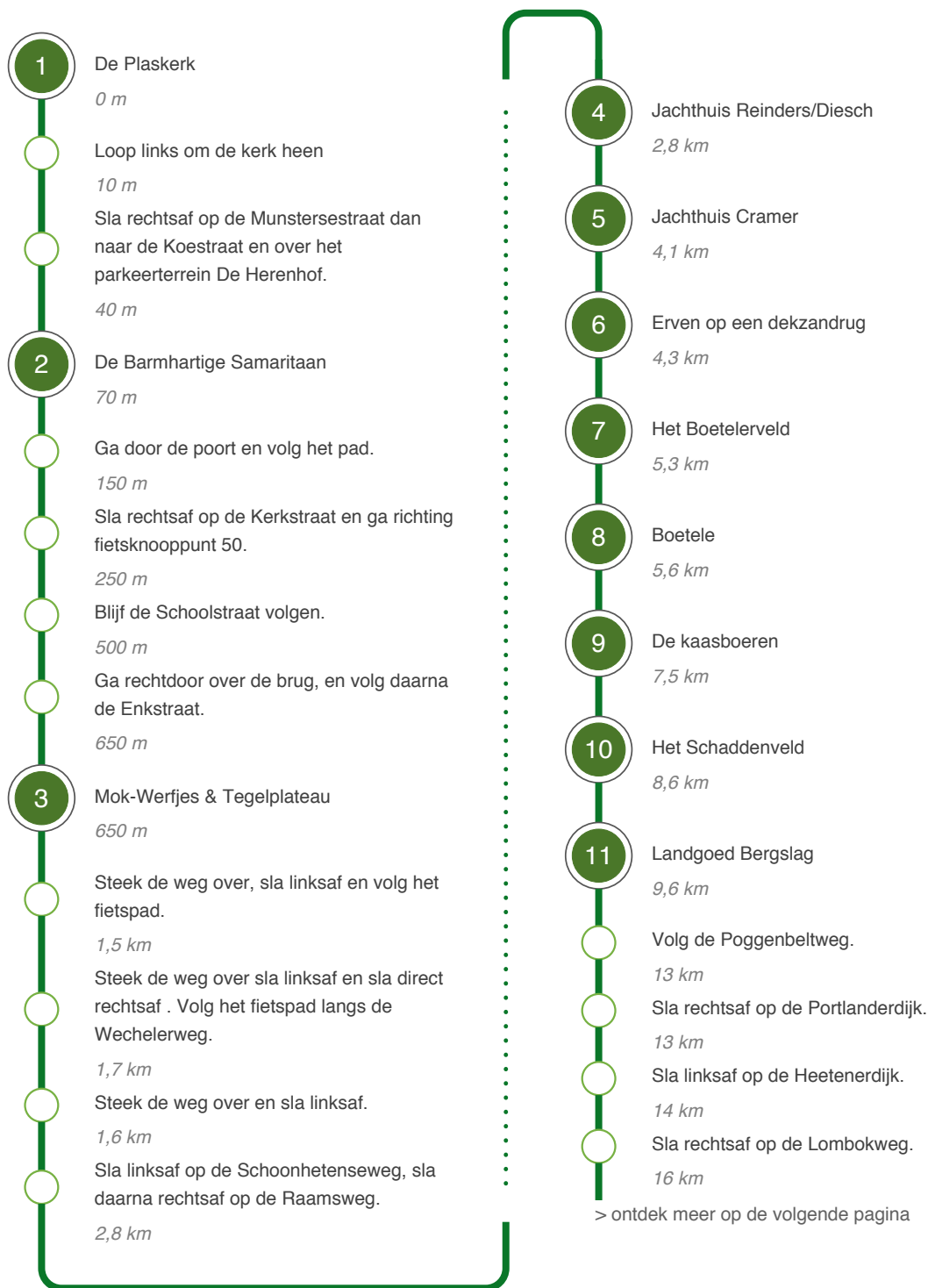
Raalte: Langs kerk en kasteel



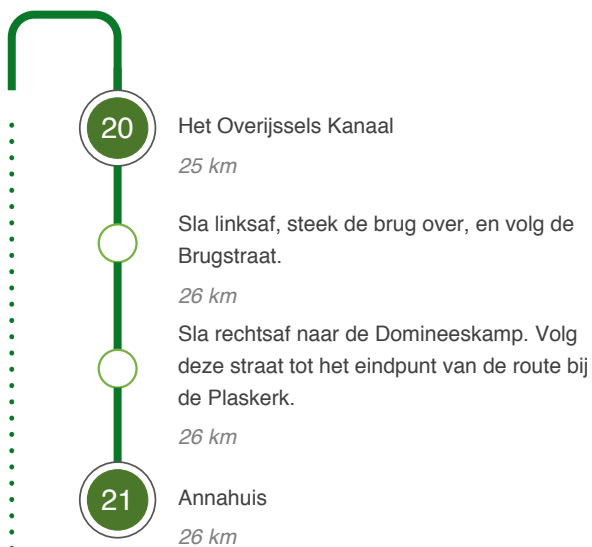
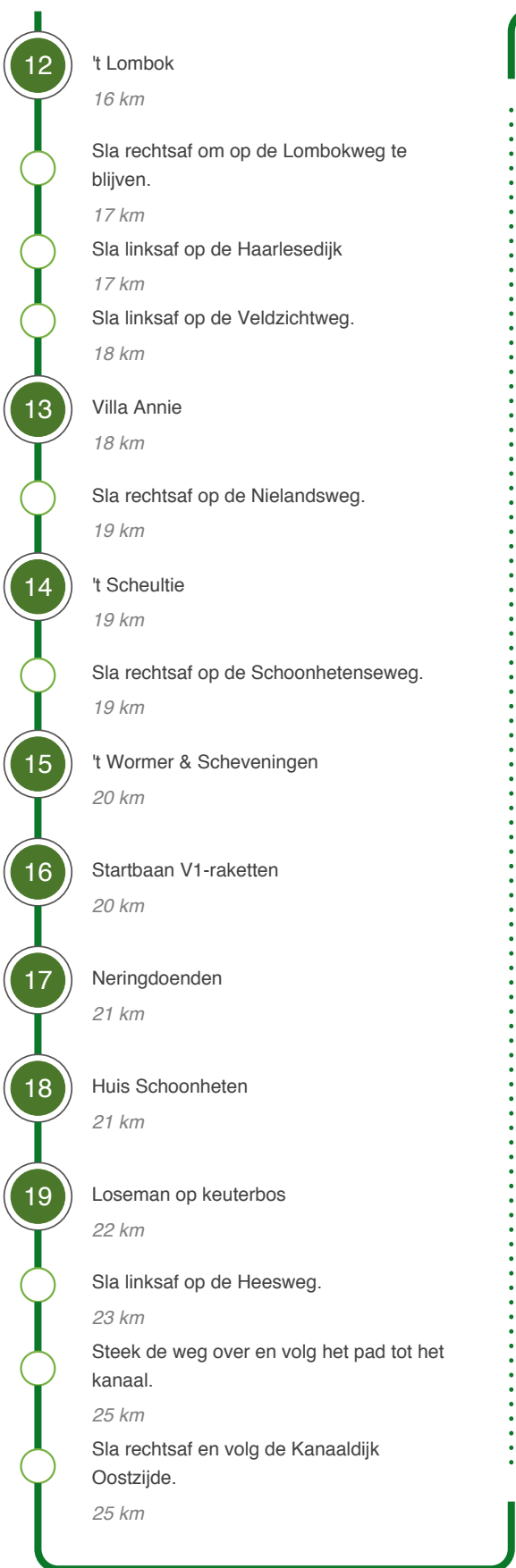
Raalte: Langs kerk en kasteel

Hoe kom ik bij het startpunt?

Zowel het startpunt als het eindpunt van de route ligt bij de Plaskerk, in het centrum van het dorp. Mocht u met de auto komen, kunt u deze parkeren op de parkeerplaats tegenover de parkeerplaats bij de nabijgelegen Jumbo supermarkt. Ook met het openbaar vervoer is de Plaskerk goed te bereiken (700 meter van het station).



Vervolg route



Einde van de route

Raalte: Langs kerk en kasteel

26 km

1

De Plaskerk



Eerste vermelding

De Plaskerk is het oudste gebouw van Raalte en wordt gebruikt door de Protestantse Gemeente. De eerste vermelding van de Plaskerk is uit 1123. De kerk behoorde toe aan een zekere Lifgerus en is mogelijk door keizer Hendrik IV van Duitsland aan hem geschonken, vanwege zijn hulp bij de kruistochten.

Het eerste romaanse gebouw was kleiner dan de huidige kerk en was opgetrokken uit oersteen. Het koor was wat jonger dan het schip. Het is niet bekend of er toen ook al een toren geweest is. De huidige kerk dateert uit de 15e eeuw. Het is een eenbeukige kerk in laatgotische stijl.

Verval en restauraties

In 1649 stortte de toren van de kerk gedeeltelijk in. Er werd besloten de toren niet te restaureren, waardoor de kerk drie eeuwen een toren had die vrijwel even hoog was als het kerkgebouw. In de jaren 1840-1845 is de toren grondig onderhanden genomen, nadat de toren eigendom werd van de gemeente.

Aan de wens van de kerkelijke gemeente om in de toren een uurwerk aan te brengen kon de gemeente niet voldoen. In 1940 is de in zeer slechte staat verkerende toren met de klokken overgedragen aan de kerkvoogdij van de Hervormde Gemeente. In de daaropvolgende jaren heeft het verval zich voortgezet.

In 1969 is de restauratie van kerk en toren van start gegaan. Hierbij is de lage toren weer met acht meter verhoogd.

Historische secco's

Bijzonder in de kerk zijn de plafondschilderingen uit de 15e eeuw, de zogenoemde secco's. Dit zijn religieuze afbeeldingen. De van oorsprong Katholieke kerk is na de beeldenstorm en de Reformatie overgegaan naar een Gereformeerde Gemeente. Daarbij zijn de schilderingen overgeschilderd met witkalk.

Tijdens de jaarlijks terugkerende onderhoudswerkzaamheden kwam er telkens een laagje kalk bij. Gedurende de restauratie in 1969-1975 kwamen de secco's weer gedeeltelijk tevoorschijn.

Het interieur

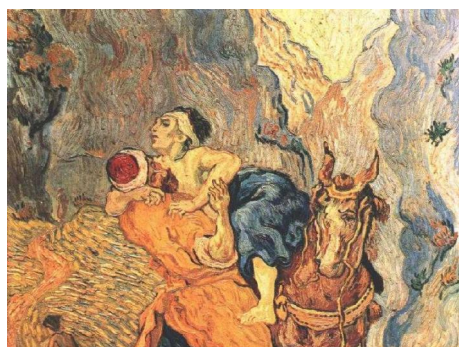
In de kerk staan drie herenbanken die vroeger toebehoorden aan de adellijke huizen in de gemeente Raalte. Oorspronkelijk waren het er vier. De bank van de voormalige havezate De Hofstede is waarschijnlijk bij de restauratie 1969-1975 uit de kerk verdwenen.



De banken die er nog staan behoorden tot de havezaten Schoonheten, De Velner en 't Relae. Het 18e eeuwse preekgestoelte is toegeschreven aan Adam Strauss. Aan de kansel zijn een koperen lessenaar en een zandloper uit de 17e eeuw bevestigd, om de dominee aan zijn spreektijd te herinneren.

In de kerk is in 1836 een orgel aangebracht door Carel Friedrich August Naber. Het is geplaatst op een galerij op houten Toscaanse zuilen. In 1975 is de galerij verplaatst naar de westzijde, tegen de toren, en het orgel is vervangen door een orgel van de Duitse orgelbouwer Hans-Detlef Kleuker.

De Barmhartige Samaritaan



Bijbelse betekenis

Aan de noordzijde van de Plaskerk staat een bronzen beeld van de Barmhartige Samaritaan. In het Bijbelse verhaal van de Barmhartige Samaritaan weigeren twee hooggeplaatste Joden hun handen vuil te maken om zo een slachtoffer van een geweldsmisdrijf langs de kant van de weg te helpen.

Later blijkt een Samaritaan, iemand van een door Joden geminacht volk, wel hulpvaardig.

De les die hieruit geleerd kan worden, is dat wat iemand doet, belangrijker is dan wie diegene is. Volgens de Bijbel is naastenliefde het allerbelangrijkste voor God.

Herkomst van het beeld

Na de restauratie van de kerk in de jaren '70 vond dr. C.F. Diesch, oud kabinetschef van de Commissaris van de Koningin, dat het dorp weinig moois te bieden had. Raalte moest iets eigens en herkenbaars hebben.

Zijn vriend, de kunstverzamelaar en architect Hendrik Mastenbroek, bezat het door Han Wezelaar gemaakte bronzen beeld. Met behulp van bemiddeling door Diesch, heeft de gemeente Raalte het beeld kunnen overnemen van Mastenbroek.

Mok-Werfjes & Tegelplateau

Mok-werfjes

Rond 1888 verrees aan het kanaal een werkplaats en een droogloods voor het maken en herstellen van o.a. vlotbruggen, sluisdeuren en meerpalen. In 1917 is tegen de droogloods aan de kanaalzijde een uitbreiding gebouwd en is er een directiekantoor gebouwd.



Tussen de werkplaats en de droogloods bevindt zich de werf met een hellingbaan. Deze diende om de vlotbruggen uit het water omhoog te trekken voor onderhoud.

Tegelplateau HOVO

Op de hoek van de Schoolstraat-Mettingenlaan, t.h.v. de brug, staat op de gevel van de woning een kunstwerk dat afkomstig is van de voormalige zuivelfabriek HOVO.

Deze zuivelfabriek (De Hoop) is in 1917 opgericht, en fuseerde in 1969 met De Vooruitgang uit Heeten. De naam HOVO is een combinatie tussen beide namen. Na de sloop in 1992 kwamen er op de plek van de fabriek woningen. Het kunstwerk kon nog worden gered, en hangt nu aan de kopgevel van de woning.



Jachthuis Reinders/Diesch

Het Jachthuis Diesch-Reinders

Op de hoek Schoonhetenseweg-Raamsweg ligt het jachthuis van de familie Diesch. In de periode 1915-17 liet fabrikant Douwe Jan Reinders op zijn terrein een huis voor zichzelf en voor de jachtopziener bouwen. Het huis van Reinders zelf werd naast jachtverblijf al snel als zomerhuis gebruikt.



Tijdens de Tweede Wereldoorlog was de familie Diesch-Reinders gedwongen hier permanent te wonen, omdat hun huis in Zwolle door de bezetter was geconfisqueerd.

De ervaringen van Alder Diesch

"In jaren '50 en '60 was dit gebied rijk aan wild en gevogelte en werd het gebied ook voor de jacht gebruikt. Als kind had je in die jaren alle ruimte om je te vermaken, vooral als de rogge van het land was. Eveneens waren de bezigheden van jachttopzoener Jan de Boer fijn om aan mee te doen.

Zoals het helpen bij het melken van wat koeien op het land aan de anere kant van het spoor". Bron: Interview Alder Diesch, 2018.

In 1972 vertrok de jachttopziener en werden beide woningen samengevoegd en aangepast aan de moderne tijd.

5

Jachthuis Cramer



Jachthuis Cramer

Even voorbij manege Bartels, bevindt zich links van de Boetelerveldweg het jachthuis van Cramer. Dr. Willem Daniël Cramer uit Twello koopt in 1906 de in 1820 gestichte keuterplaats en laat twee jaar later de opstallen slopen.

Een keuterij is een klein boerenbedrijfje, doorgaans op verpachte grond op ontgonnen heidevelden. Keuterboeren

hadden zo weinig inkomsten, dat ze hun inkomsten moesten aanvullen door ergens in loondienst te gaan. Een keuterij wordt ook wel katerstede genoemd.

Omdat Cramer behoefte heeft aan een onderdak gedurende de jachtperiode in het Boetelerveld, laat hij op deze plek in 1917 een bescheiden jachthuisje bouwen, dat 't Spieker werd genoemd. In 1951 verkoopt hij het grootste deel van zijn bezit in het Boetelerveld aan Landschap Overijssel.

In 1989 verkoopt de zoon van de stichter het enige dat nog van het bezit van de familie Cramer was overgebleven, 't jachthuis, aan de familie Loseman-Neppelenbroek.

Erven op een dekzandrug

Verhoging in het landschap

In de punt, gevormd door de Raamsweg en de Boetelerveldweg bevindt zich een kleine (lage) oude dekzandrug. Het is de enige verhoging in het landschap van het Boetelerveld. Waarschijnlijk was dit de bouwkamp van het aan de noordzijde van de Raamsweg gelegen erf Breembroek.



Drie erven

In de loop van de 18e eeuw zijn hierop drie erven ontstaan: Plas Harms (de oudste), Bosman en Bartels (de jongste). Van boerderij Bosman is in 1840 een gedeelte afgesplitst en dat kreeg de naam Klein Breembroek.

De heidegronden aan de westkant van de dekzandrug, tussen het erf Plas Harms en de Schoonhetenseweg behoorden na de verdeling van de marke Raalterwoold in 1845 voor het grootste deel tot het erf 't Juttert. In het begin van de 20e eeuw zijn deze gronden verkocht.

Naar de tegenwoordige tijd

Uit deze gronden ontstonden het erf Wieten (later Westendorp/Dijkman), het jachthuis van de familie Reinders (nu Diesch), het erf van de familie Van der Vegt en het Loonwerkersbedrijf Van der Vegt. Van de zes boerenbedrijven is alleen het erf Bosman nog als zelfstandig boerenbedrijf in functie.

Plas Harms en Van der Vegt hebben hun grond en stalling verhuurd aan derden. De eigenaren van het erf Bartels hebben in 1971 een manége gebouwd. Deze is in 1980 in handen gekomen van de Landelijke Rijvereniging en Ponyclub "De Heemruiters"

Het Boetelerveld



Het natuurgebied

Het Boetelerveld is een 170 hectare groot natuurgebied. Het behoorde tot de verdeling in 1845 tot de marke Raalterwoold. Na de verdeling is het gebied voor het grootste gedeelte ongerept gebleven. In 1906 weet dr. W.D. Cramer uit Twello in één keer 225 hectare van verschillende boeren te verwerven.

In 1951 verkocht hij hiervan 170 hectare aan de Stichting Het Overijsselsch Landschap.

Tegelijkertijd werd van deze 170 hectare, 35 hectare afgezonderd met de bedoeling deze te ontginnen om plaats te bieden aan drie agrarische bedrijven die elders in Raalte moesten vertrekken vanwege de woningbouw.

Van uitstel komt afstel

Begin 1953 zou met de ontginning worden begonnen, maar de watersnood in Zeeland “gooide roet in het eten” waardoor de ontginning geen doorgang kon vinden. De werkzaamheden in Boetele worden uitgesteld en alle beschikbare middelen, machines en mankracht, zijn verplaatst naar Zeeland en daar ingezet.

Zoals het spreekwoord zegt: “van uitstel komt afstel”. Dat was voor dit stukje natuurgebied dan ook de redding. De 35 hectare, die eigendom was van de Staat der Nederlanden, is vervolgens in langdurige erfpacht uitgegeven aan Landschap Overijssel, die het in 2017 in eigendom heeft gekregen.

Natura 2000

Het Boetelerveld is zo bijzonder, dat Europa het heeft aangewezen als Natura 2000 gebied. Het Boetelerveld is o.a. bijzonder om de klokjesgentiaan en de kamsalamander. Vanwege het leem in de grond, plus een slecht doorlatende laag, vinden er sterke wisselingen in de grondwaterstanden pla

Dit trekt bijzondere planten en dieren aan. Ruim een derde van het Boetelerveld bestaat uit natte tot vochtige heide en grove dennen in vreemde natuurlijke vormen. Zo zag de rest van Salland er lang geleden ook uit. Het is een oase van rust middenin een landbouwgebied en is zeker een bezoekje waard.

Boetele

Buurtschap

Buurtschap Boetele stond tot in de 19e eeuw ook wel bekend als Boetelo. De naam is waarschijnlijk ontstaan vanuit het Middelnederlandse 'boede' (huis) en 'lo' (open bos).



Drie boerderijen

In Boetele staan drie boerderijen in gelid naast elkaar. Het zijn de middeleeuwse erven Krickinck, Thijs en Brinks. Voor en achter deze boerderijen zijn de enken (kampen), de oude dekzandruggen, gelegen.

De oplettende observator ziet dat de boerderijen iets weggedoken staan, achter de kamp. Als boer plaats je deze niet op de kamp, het liefst ernaast, omdat deze grond voor de boer het meest van belang was.

Middeleeuwen

De drie erven hebben hun oorsprong in de middeleeuwen en hadden een centrale ligging in de buurtschap Boetele. Zowel de Tie (vergaderplaats) als de Brink (verzamelplaats voor het vee) lagen in de buurt. De middeleeuwse afwatering liep dwars door dit gebied.

Erve Krickinck

Krickinck was een hofhorig goed van de bisschop van Utrecht en in de 16e eeuw was het een kloostergoed van het Agnietenconvent te Harderwijk. De naam verwijst mogelijk naar de ligging van het erf in een bocht van de weg. Het Germaanse "krik" betekent bocht/kromming. In 2001 is de boerderij gesloopt.

Erve Tijs

Tijs is een middeleeuws kloostergoed en behoorde toe aan het Lammen of Stappen Convent te Deventer. De tienden uit dit erf waren in bezit van het klooster Clarenwater te Hattem. Deze kwamen in handen van het geslacht Van Haersolte tot Yrst.

Daarna kwamen ze door vererving in handen van de familie Bentinck van het nabijgelegen landgoed Schoonheten.



Erve Brinks

Brinks of Brinckhues is een adellijk goed en is een afsplitsing van het erf Krickinck. Een brink is een plaats in de gemeenschap waar 's ochtends vroeg de schapen werden samengedreven om onder leiding van de scheper en zijn hond naar het Boetelerveld te gaan. Een oude schaapskooi is nog te zien.



De kaasboeren

Hollandse kaasmakers in Raalte

Vanaf 1911 kwamen verschillende families vanuit de provincie Zuid Holland naar Raalte. Zij hadden niets met de voor de omgeving gebruikelijke boterproductie, maar alles met het maken van kaas. Aanstichter is koopman en fabrikant Dirk Luyten uit Lekkerkerk.



De aankoop van grond

In 1911 koopt Dirk Luyten 70 hectare in het Boetelerveld, bestaand uit overwegend heidegrond en twee boerderijen. In het zelfde jaar weet hij in het Heeterveld nog ruim 70 hectare heidegrond te verwerven.

In de drie daarop volgende jaren laat hij de grond door de Nederlandse Heide Maatschappij ontginnen. Tegelijkertijd bouwt hij een kaasmakerij bij boerderij De Baanbreker, gelegen aan de Speelmansweg. In 1913 verrijst aan dezelfde Speelmansweg een enorme boerderij met kaasmakerij.

De boerderij krijgt de naam Betsy's Hof, vernoemd naar zijn dochter. Deze twee bedrijven zijn zo groot dat er voor het dienstpersoneel zes arbeiderswoningen worden gebouwd, opgetrokken in kalkzandsteen van eigen fabricaat.

Import

Dirk Luyten had geen hoge hoed op van de "zandboeren" of "boterboeren" in Raalte. Om de bedrijven te runnen haalde hij uit het westen bekwame boeren naar Raalte. Zij zijn door Dirk hoogstpersoonlijk geselecteerd.

Voor de Baanbreker haalt hij uit Lekkerkerk het gezin van Andreas Slingerland en voor Betsy's Hof het gezin van Arie Molenaar uit Moordrecht naar Raalte. Als pioniers hebben zij het moeilijk in een nieuwe omgeving, plus een niet gemakkelijke broodheer. Tot ca. 1970 is op deze bedrijven kaas gemaakt.

De families van de oorspronkelijke kaasmakers staan nog altijd bekend als 'De Hollanders'.

Het Schaddenveld



Markegrens

Het Schaddenveld is het meest zuidelijk gelegen deel van het Boetelerveld. Het is de grens tussen de marken Raalterwoold en Heeten. De grens verloopt in rechte lijn, gelijk aan de Speelmansweg, in westelijke richting, tot op de Schoonhetenseweg.

Dit 13,3 hectare grote perceel is in 1845 bij de verdeling van de marke Raalterwoold toebedeeld aan mr. R.F.C. baron Bentinck tot Schoonheten. Na diens overlijden in 1857 is dit perceel verkocht aan ds. Koster van Houten uit Heino.

Ontginning

Enige jaren later heeft Derk baron Bentinck dit perceel terug kunnen kopen. Het Schaddenveld blijft ongemoeid liggen tot september 1939. In dat jaar geeft mr. R.F.C. baron Bentinck van Schoonheten aan de Ned. Heide Maatschappij de opdracht het Schaddenveld voor de werkverschaffing te ontginnen.

In de offerte voor de ontginning wordt het perceel omschreven als: "Woeste grond met dennen opslag, heide met bunt graspollen". Het perceel is verdeeld in vijf afzonderlijke kavels en verpacht aan omwonende boeren.

Landgoed Bergslag

Locatie

Op de kruising van de Portlanderdijk met de Haarlesedijk bevindt zich in de noordoosthoek het Landgoed Bergslag. Bergslag is bij verdeling van de marke Heeten toebedeeld aan de koopman Nicolaas Antonius Lamberts (1783-1867) uit Deventer.



Wisselende eigenaren

Na zijn overlijden vererfde het Bergslag aan de families Roetert Steenbruggen en Maten uit Diepenveen. Zij veilen het vervolgens. Bergslag wordt gekocht door Derk baron Bentinck tot Schoonheten (1812-1884) en maakt tot op de dag van vandaag deel uit van het landgoed Schoonheten.

Ontginning

Bergslag is tot 1948 voor circa 75% woest gebleven. In dat jaar heeft mr. R.F.C. baron Bentinck van Schoonheten Bergslag door de Ned. Heide Maatschappij laten aanplanten met verschillende naaldhoutsoorten, zoals sitka, fijnspar, douglas, larix en loofhout.

In datzelfde jaar is Bergslag onder de Natuurschoonwet (NSW) gebracht. Het gecultiveerde deel bestond uit een weiland met daarin een natuurlijke waterpoel, 't Ent'n gat, en werd gebruikt door de bewoners van de in 1885 gebouwde en in 1936 afgebroken katerstede.

't Lombok



Berend Jan Hunneman

Berend Jan Hunneman (1844-1939) was in deze streken één van de eerste heide-ontginners die op grote schaal het werk van het omzetten van heide in weiden en bouwland ten uitvoer bracht. Honderden hectare woeste grond heeft hij in cultuur gebracht.

Rond 1900 kocht hij achterin het Hetenerveld en de Hemmekesmars ca. 75

hectare heide en woeste grond. Zijn voornemen deze natte gronden te ontwateren, er met behulp van kunstmest haver en rogge te verbouwen en het te gebruiken als hooiland, werden met argusogen bekeken.

't Lombok

Hij nam twintig arbeiders in dienst om de heide om te zetten in cultuurgrond. Een ware expeditie. In 1894 vond ook de eerste expeditie op Lombok in Nederlands Indië plaats. Op de boerenkar naar het veld zongen de arbeiders "Wij gaan naar Lombok toe". Zo kreeg het gebied de bijnaam 't Lombok.

De door het gebied aangelegde weg werd later, nadat de wijkindelingen zijn overgegaan naar straatnamen, de naam Lombokweg.

Kunstmest

De eerste oogst van deze ontginning, gras, werd met enig wantrouwen bekeken. Het vee was gewend aan het slechte gras en moest wennen aan het nieuwe product. Als de heide was omgezet liet Berend Jan Hunneman het één winter en zomer braak liggen.

Daarna werd het geploegd en voorzien van kunstmest (slakkenmeel, kali, chilisalpeter en zwavelzure ammoniak) en vervolgens werd het ingezaaid.

Villa Annie

Villa Annie

In de jaren 1916-1917 heeft de in Deventer geboren Willem Hendrik Engels een perceel heide in het Hetenerveld ontgonnen en vervolgens heeft zijn vader er een landhuis op gebouwd. Het huis kreeg de naam "Villa Annie" en is vernoemd naar zijn moeder Anna Maria Louisa de La Fontaine Verwey.



In 1925 vertrekt Willem Hendrik en wordt het huis met bijbehorende grond door zijn vader verkocht aan Rinke Remijn uit Deventer. Remijn verpacht het huis aan Jan Oostendorp en zijn vrouw Stijntje van Asselt uit Doornspijk, die er een agrarisch bedrijf beginnen.

Koffie- en theeschenkerij

In 1995 komt Villa Annie in het bezit van Hans van de Mars en Jenny Bakker. Naast hun dagelijkse bezigheden beginnen zij er in 2009 een thee- en koffieschenkerij.

't Scheultie



De naam

't Scheultie wordt ook wel 't Rooie Scheultie genoemd. De naam verwijst naar de rode bakstenen van het gebouw, die sterk afsteken tegen al het groen waarmee het wordt omgeven.

Verzuiling

Tot 1927 bezochten zowel de katholieke als de protestantse kinderen de (dorps)school aan de Dorpsstraat in Heeten. Na het

herstel van de Bisdommen is vanuit de katholieke kerk sterk gepropageerd scholen te stichten alleen bestemd voor de katholieke kinderen.

Protestantse school

Omdat het aantal katholieke kinderen in de meerderheid was, was het eenvoudiger en goedkoper een nieuwe school te stichten voor de protestantse bevolking. Daarvoor is buiten het dorp, halverwege het huis Schoonheten, toen een openbare school gebouwd.

De reden dat de school op deze plaats is gebouwd is dat in de richting van het landgoed Schoonheten de meeste protestantse gezinnen woonden. De school kreeg twee lokalen voor zes leerjaren. Er waren twee leerkrachten: een juf voor de eerste drie leerjaren en

een schoolhoofd voor leerjaren 4, 5 en 6.

Protestantse enclave

"Salland was overwegend katholiek, maar de adel was protestant. Alle boerderijen op het landgoed werden door protestantse boeren bewoond, die gekozen werden door de baron. Dit gaf geen problemen met de katholieke gemeenschap, want het ging al eeuwen zo". Bron: Interview Familie Grootenhuis, 2018.

Sluiting van de school

De gezinnen werden kleiner, en het aantal kinderen dat de school bezocht nam drastisch af. Uiteindelijk heeft de school na 58 jaren in 1985 haar deuren gesloten. Dat het een prettige omgeving was om te werken blijkt uit de langdurige dienstverbanden van de schoolhoofden.

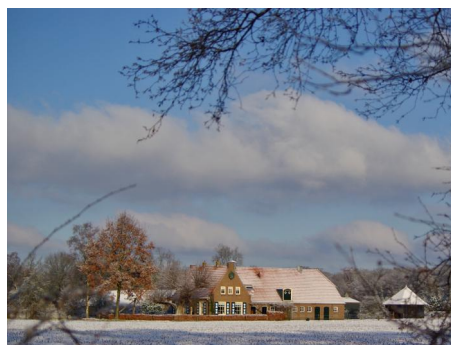
Tegenwoordig wordt 't Scheultie gebruikt als gemeenschapsgebouw voor het dorp Heeten, maar vooral ook door het buurtschap Schoonheten.

15

't Wormer & Scheveningen

Het oudste erf

't Wormer is het oudste erf van het landgoed Schoonheten, waarvan in 1381 voor het eerst melding is gedaan. Het erf was in bezit van het geslacht Van der Eese en leenroerig aan de bisschoppen van Utrecht.



Familie Bentinck

Door vererving komt het erf via de geslachten Van Coeverden en Van Ittersum in 1565 in bezit van de familie Bentinck. Op dit erf verkrijgt Hendrik Bentinck in 1633 van Ridderschap en Steden in 1633 het recht van havezate onder de bepaling "het adellijk te timmeren".

Zijn zoon Eusebius Borchard laat echter iets noordelijker een nieuw huis bouwen, dat de naam Schoonheten krijgt. 't Wormer is aan het eind van de WO-II door brand verloren gegaan. Tijdens het bombarderen van de nabijgelegen V1-raketstartbaan is een bom naast de boerderij ontploft.

De naam

In het kader van de wederopbouw is in 1950-1951 de huidige boerderij gebouwd. De naam van de boerderij zegt iets over de gesteldheid van de omgeving. De oorspronkelijke naam is Wormgoer. Worm betekent slang, en goer betekent moeras. Het erf was gelegen in een moerassig gebied met slangen.

Het bos 'Scheveningen'

Na de bocht in de Schoonhetenseweg, bevindt zich aan de rechterkant van de weg een bos dat in de volksmond de naam "Scheveningen" draagt. Het is een parkbos waarvoor in 1919 door de landschapsarchitect Leonard Springer een ontwerp is gemaakt. Het parkbos behoort tot het landgoed Schoonheten.

Springer schrijft in mei van dat jaar aan Wolter Bentinck dat het terrein moet worden ingericht met "gemengd hout, d.i. loof en naaldhout". Van de natuurlijke waterkom in het laagst gelegen deel wordt een vijver gemaakt. Het is een park zonder directe aansluiting op andere delen van het landgoed.

De vijver is door de kinderen van Wolter Bentinck gebruikt als zwempool en kreeg daardoor de naam 'Scheveningen'.

Startbaan V1-raketten



Locatie

Tegenover het parkbos "Scheveningen", aan de linkerzijde van de Schoonhetenseweg, zijn in het bos een aantal grote betonblokken zichtbaar. Dit zijn de fundamenten van een startbaan voor de lancering van V1-raketten.

Raketten op Engeland

De startbaan is in 1944 door de Duitsers aangelegd. Samen met drie andere lanceerinrichtingen in het oosten van het land zijn er tussen in 1944 en 1945 meer dan 10.000 V1-raketten op Londen en Antwerpen afgevuurd. Dit was een poging om Hitler toch nog op het nippertje de eindoverwinning te bezorgen.

In april 1945 hebben de Duitsers kort voor hun vertrek drie overgebleven raketten en de startbaan tot ontploffing gebracht.

Neringdoenden

Voorzieningen

Op Schoonheten is door de familie Bentinck een aantal voorzieningen gebouwd voor de gemeenschap rondom de havezate. Eind 18e eeuw kwam er een herberg, "De Hertog van Portland", aan de weg van Raalte naar Holten (tegenwoordig Portlanderdijk). Ook de postkoets reed hierlangs.



Dit was van belang voor reizigers, rondtrekkende marskramers en voor de lokale bevolking (om er een borreltje te drinken). De herberg heeft dienst gedaan tot 1923. In de jaren zestig van de 19e eeuw kwam er een smederij. Dit gebouw heeft echter de oorlog niet overleefd.

Rechts van de voormalige smederij staat een huis uit 1879 dat tegenwoordig deels wordt verhuurd als vakantiewoning. Oorspronkelijk was dit een posthuis. Als de eerste bewoners het huis in 1907 verlaten komt er een timmerman en wagenmaker in, en krijgt het huis de naam "De Timmerman".

In de jaren '30 van de vorige eeuw wordt het gebouw een kruidenierswinkel (1933) en deze functie zal het behouden tot 2004, waarna de bewoners het nog een aantal jaren in gebruik hebben als theeschenkerij.

Huis Schoonheten



De naam

De naam Schoonheten geeft aan hoe de omgeving tijdens zijn ontstaan eruit moet hebben gezien. In het oud Nederlands betekent Schoon letterlijk mooi, en Heten komt van het woord heit/heide. Het betekent dus 'mooie/schone heide'. Het huis wordt bewoond door de familie Bentinck en is niet te bezoeken.

Het huis

Het huis Schoonheten is gebouwd in de periode 1633-1655 op een moerassig stuk grond tussen twee kampen, 't Wormerkamp en Niënhofskamp (later Duivenslag). Het was een eenvoudig huis, bestaande uit één woonlaag met een verhoogd middengedeelte. Het geheel was wit gepleisterd.

In de loop van de 18e eeuw zijn er in de gevels enkele moderniseringën aangebracht. Zo zijn o.a. de kruisvensters vervangen door kozijnen in de Franse-stijl met Louvre-luiken.

In de jaren negentig van de 19e eeuw heeft er een ingrijpende verbouwing plaatsgevonden:

Het huis kreeg er een verdieping bij en het middengedeelte werd 120 cm hoger. De voorgevel en de zijgevels kregen een nieuw jasje van baksteen, met een natuurstenen basement. De achtergevel bleef zoals het was en laat nog iets van de 17e eeuwse bouw zien.

Toegangspoort

De brug over de gracht is gebouwd in 1659 en bestaat uit twee rondbogen. Op de brug staan twee pilaren, bekleed met zandsteen en elk gedekt met een siervaas. Deze zijn omstreeks 1810, samen met het smeedijzeren hekwerk, aangebracht in opdracht van Volkier Rudolph Bentinck.

Duifhuis

Tegenover de toegangspoort van het huis Schoonheten zien we een duiventil. Het is een vierkante kast op vier poten en gedekt met een tentdak. Op de punt staat een klein torentje, aan elke zijde voorzien van vluchtgaten. Het staat op een stuk land dat van oudsher de 'Duivenslag' wordt genoemd.

Loseman op keuterbos

De boerderij

Even voorbij de kruising van de Schoonhetenseweg met de Speelmansweg staat de boerderij van de familie Jonkman. In 1925 heeft Arend Lozeman de boerderij laten bouwen. De grond was tot 1857 eigendom van de familie Bentinck van Schoonheten en was het uiterste puntje van het landgoed Schoonheten.



Akkermaalsbos

Oorspronkelijk bestond de grond uit een akkermaalsbos, het zo genaamde "boerengerief hout". Akkermaalshout werd elke tien jaar afgezet. Het hout was geschikt voor de leerlooierijen, als brandhout voor de oven van de bakker en als hout voor het maken van gereedschap.

Keuterbos

De naam Keuterbos is afkomstig van de katerstede links van de kruising: de katerstede Spekschate, het bos bij de keuter.

Het Overijssels Kanaal



De aanleg

In 1848 werd door een groep particuliere initiatiefnemers de Overijsselsche Kanalisatie Maatschappij opgericht, met het doel het graven van een kanaal van Zwolle naar Almelo, plus een zijtak van Lemelerveld naar Deventer. Naast particulieren participeerden ook belanghebbende gemeenten, zoals Raalte.

In 1850 verkreeg de Maatschappij haar concessie voor de aanleg. De exploitatiekosten, die aanvankelijk gunstig waren, liepen met de jaren aardig op. In 1941 werd de O.K.M. ontbonden.

Tegelijkertijd werd de N.V. Maatschappij Overijsselsche Kanalen opgericht, die vervolgens alle belangen had overgenomen. Voor deze nieuwe Maatschappij was het van belang dat de Rijksoverheid hierin financieel deelnemer werd.

Sluiting voor de scheepvaart

Vanaf 1945 kwamen er geluiden om het kanaalgedeelte Lemelerveld-Deventer voor het scheepvaartverkeer te sluiten. Dit gebeurde in 1964. Het kanaalgedeelte Raalte-Deventer bleef open tot 1988. Tegenwoordig heeft het kanaal enkel een recreatieve functie en een hoge natuurwaarde.

Annahuis


De eerste Annaschool

Anna Bentinck tot Schoonheten heeft voor de Raalter bevolking op haar kosten in 1865 een naai- en breischool laten bouwen, een school die spoedig ook als bewaarschool voor kleine kinderen dienst deed. De school stond op het plein tussen de Plaskerk en het tegenwoordige Annahuis.



Het kerkbestuur als eigenaar

Tot haar overlijden op 20 januari 1888 te Zwolle heeft zij de kosten voor deze school gedragen. De school is daarna in beheer van het kerkbestuur gekomen. De Annaschool is door het kerkbestuur geëxploiteerd voor verschillende doeleinden.



Bij overlijden fungeerden één of twee lokalen als rouwkamer. Ook verschillende verenigingen maakten gebruik van het gebouw, zoals de vrouwen-, meisjes- en jongensvereniging (later de jeugdsoos) en de zangverenigingen. De school was daarmee een gemeenschapshuis geworden.

Eind jaren zestig van de vorige eeuw is er aan de Munstersestraat een (inmiddels weer verdwenen) nieuwe kleuterschool gebouwd.

Een nieuw Annahuis

Na de restauratie van de Plaskerk is in 1977 begonnen met het verwerven van financiën ten behoeve van de bouw van een nieuw Annahuis. Een jaar later kon met de bouw worden begonnen. Dit was mede mogelijk gemaakt door een groots opgezette inzamelingsactie die 120.000 gulden opbracht.

Op zaterdag 17 maart 1979 kon het Annahuis in gebruik worden genomen. De officiële openingshandeling werd verricht door mr. Rudolph F.C. baron Bentinck van Schoonheten.